

Ermenek Mevlevihanesi/ Karamanoğlu Halil Bey Tekkesi

Mevlüt ESER – Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ
NEÜ A. Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi

PROF. DR.
NEJAT GÖYÜNÇ
ARMAĞANI

305

Mevlevilik, Mevlâna Celaleddin-i Rumi (ö. 1273) tarafından XIII. yüzyılda fikrî temelleri atılmış ve zamanla tarikat haline gelmiş dinsel bir harektir. Tarikatın merkezi ise Türkiye Selçuklu Devleti'nin başkenti Konya'dır. Mevlâna'nın ölümünden sonra yaklaşık iki asır içerisinde Konya dışında da örgütlenmiş¹, ülkenin birçok yerinde tarikata bağlı "Mevlevihane" adı verilen tekke-ler açılmıştır. Eski bir Türk kültür merkezi olan Ermenek'te de Mevlevilik yayılmış, bu çerçevede bir Mevlevihane yaptırılmıştır. Burada Ermenek Mevlevihanesi'nin yeri, yaptırana ve yapım tarihi üzerinde durulacaktır.

I. Mevlevihane'nin Yeri

Ermenek Mevlevihanesi, şu anda mevcut değildir. Bunun için Mevlevihane'nin yeri konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. İbrahim Hakkı Konyalı, Ermenek Mevlevihanesi'nin Halil Bey'in Sipas Mahallesi'nde yaptırdığı Sipas Camii'nin bitişiğinde olduğunu belirtmektedir². B. Gök de aynı yerde göstermektedir³. Oysa arşiv belgelerinde Sipas Camii'nin adı belirtilmemektedir. Mevlevihane'ye ait iki ayrı Hurufat kaydı ile bir arzuhalde, yapının Sipas Mahallesi'nden bahsedilmeden Değirmenlik Mahallesi'nde bulunduğuna işaret edilmektedir⁴. Mevlevihane'de görev yapan şeyh ve mütevellilerden bazılarının, Ermenek'in eskiden en faal camisi olan ve tıpkı Mevlevihane gibi Karamanoğlu Halil Bey tarafından yaptırılan Sipas/Karamanoğlu Halil Bey Camii'nde de

- 1 Yusuf Küçükdağ, "Osmanlı Döneminde Konya'nın Tasavvufi Hayatına Kısa Bir Bakış", Türk Tasavvuf Araştırmaları, Konya, 2005, s. 358-359.
- 2 İbrahim Hakkı Konyalı, Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri, İstanbul, 1967, s. 677.
- 3 Bilal Gök, "Ermenek Kazası (1500-1600)", (İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi), Malatya, 2006, s. 141. Daha önce bu iki yazara dayanarak Ermenek Mevlevihanesi Sipas Camii'nin bitişiğinde gösterilmişti (bk. Mevlüt Eser, Ermenek Kazası ve Köyleri Vakıf Eserleri, Konya, 2012, s. 223-226). Bu vesileyle orada yapılan yanlış düzeltilmiş oluyoruz.
- 4 "Ermenâk'da Değirmenlik Mahallesi'nde Mevlevihâne dimekle ma'rûf Halil Bey Zâviyesi..." (VAD. No: 1069, vr. 68b); "... Ermenâk'da Değirmenlik Mahallesi'nde Halil Bey binâ eylediği tekye..." BOA. C. EV. 101/5035.

bazı görevlere sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu durum araştırmacıları yanıltmış, Mevlevihane'yi Sipas Camii'nin bitişiğinde göstermişlerdir.

Şöyle ki, Safer 1111/Temmuz 1699'dan itibaren Mevlevihanede şeyh (Fotoğraf: 1) Mevlevihane'nin bitişiğinde olan Tekke Mescidi ve müteveli olan Şeyh Ahmet oğlu Seyyid Hamza⁵, aynı yıllarda Sipas Camii'nde de imam, hatip, müteveli⁶, cuma şeyhi ve vaiz olarak görev yapmaktadır⁷. Yine babası gibi Mevlevihane'de Zilhicce 1146/Mayıs 1734'ten itibaren şeyh ve müteveli olan es-Seyyid Mehmet Sadık⁸, aynı zamanda Sipas Camii'nde imam, hatip, müteveli, cüzhan, vaiz⁹ ve muhammediyehanlık görevlerini yürütmektedir¹⁰. Mehmet Sadık'ın 01 Muharrem 1174/13 Ağustos 1760 tarihinde ölmesiyle Mevlevihane'de şeyh ve mütevellilik görevlerinin yarı hissesine sahip olan oğlu es-Seyyid Hafız Fazlullah Halife¹¹, Sipas Camii'nde imam, hatip, müteveli ve cüzhanlık görevlerine de aynı anda sahiptir¹².

Ermenek Mevlevihanesi, Halit Bardakçı'nın Tekke Mescidi'nin bitişiğinde dediği yer olmalıdır. Bardakçı, Tekke Mescidi'nin Taşbaşı Mahallesi sınırları içerisinde olduğunu belirtmektedir¹³. Ancak 13 Şaban 1341/31 Mart 1923 tarihli bir Şahsiyet kaydında mescidin, Değirmenlik Mahallesi'nde bulunduğu bilgisi yer almaktadır¹⁴. Bu durum mahallenin sınırlarının zaman içerisinde değişime uğradığını göstermektedir. O halde Mevlevihane, eskiden adı Değirmenlik, yeni adı Taşbaşı olan mahalledeki Tekke Mescidi'nin bitişiğinde bulunmaktaydı (Fotoğraf: 1). 1925'te Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Kanunu'yla işlevini kaybetmiştir.

2. Mevlevihane'nin Yaptırımı

Ermenek Mevlevihanesi, Karamanoğlu Halil Bey (ö. 1340) tarafından yaptırılmıştır¹⁵. Bu nedenle "Mevlevihane"nin yanı sıra birçok belgede "Karamanoğlu Halil Bey Tekyesi" olarak geçmektedir¹⁶. Bu durum, Mevleviliğin Konya dışında örgütlenirken

5 VAD. No: 1140, vr. 55a.

6 VAD. No: 1141, vr. 15c.

7 VAD. No: 1068, vr. 117c.

8 Aynı belge.

9 Aynı belge.

10 VAD. No: 1068, vr. 117d.

11 VAD. No: 1062, vr. 70b.

12 Aynı belge.

13 Halit Bardakçı, Bütün Yönleriyle Ermenek, 1976, s. 149.

14 VAD. No: 149/8.

15 VAD. No: 1068, vr. 117b; No: 1068, vr. 117c; No: 1072, vr. 85a.

16 VAD. No: 1068, vr. 117c; No: 1064, vr. 40c; No: 530, vr. 129b; No: 535, vr. 72b.

Karamanoğulları Beyliği'ne Halil Bey zamanında önce Ermenek'e girmeye başlamış olabileceğini göstermektedir.

3. Yapım Tarihi

Mevlevihane'nin yapım tarihi belli değildir. Ancak Halil Bey'in Larende Beyliği'nde bulunduğu sırada yani 1333-1340 yılları arasında yaptırılmış olabileceği düşünülebilir.

4. Mevlevihane'nin Medrese Olarak da Kullanılması

Normalde Mevlevihaneler, Mevlevi dervişlerinin ikamet ettikleri yerlerdi. Her Mevlevihane'de olduğu gibi Ermenek Mevlevihanesi'nde de "fukarâ ve dervişân" sürekli kalmakta idi. 15 Zilhicce 1189/06 Şubat 1776 tarihli bir emr-i şerif ile 05 Cemaziyelevvel 1196/18 Nisan 1782 tarihli bir hüccete göre¹⁷, adı geçen Mevlevihane'de sakin dervişlerin "ta'âmiyesi içün" Alaiye Gümrüğü Mukataası malından gündelik 30 akçe tahsis edilmiştir.

Bazı Mevlevi tekkelerinde, XVIII. yüzyıldan sonra medrese de ihdas edilmiştir. Konya'da bir de Mevlevi Tekkesi olarak bilinen Piri Mehmed Paşa Zaviyesi'nde XVIII. yüzyıl başlarında medrese bulunuyordu¹⁸. Aynı şekilde Ermenek Mevlevihanesi'nde de bir medrese mevcut idi. Buraya "şart-ı tedris" ile bir müderris, müteveli veya şeyh olarak atanıyordu¹⁹.

5. Vakıfları ve Vakıf Gelirleri

Ermenek Mevlevihanesi ile ilgili bir vakfiye şimdilik tespit edilememiştir. Bununla birlikte Tapu Tahrir Kayıtları'nda vakfiyesinin bulunduğu dair bilgiler bulunmaktadır. Nitekim 1500, 1518, 1522, 1555 ve 1584'te tutulan tahrir defterlerine vakıfları ve vakıf gelirlerinin kaydedildiği görülmektedir. 1500, 1518 ve 1522 tahrirlerinde beş kıt'a zemin, bir kıt'a bahçe ve altı adet dükkânın vakıf gelirleri Mevlevihane'ye ait gösterilmektedir. Bu vakıf gayrimenkullerinden elde edilenlerin bir kısmı zaviyenin şeyhi ile iki hizmetkârına; kalan kısmı ise misafirlere çıkarılan yemek için harcanmaktadır. 1555 ve 1584 tahrirlerinde ise vakıflarla bunların gelirlerinde bazı değişikliklerin olduğu anlaşılmaktadır. Buna

17 BOA. C. EV. 232/11594.

18 Yusuf Küçükdağ, "Konya'da Bir Mevlevi Manzumesi: Piri Mehmed Paşa Zaviyesi ve Vakfiyesi", *Türk Tasavvuf Araştırmaları*, Konya, 2005, s. 122.

19 01 Ramazan 1123/13 Ekim 1711'de Ermenek Mevlevihanesi'nin mütevellisi müderris Seyyid Hamza idi (VAD. No: 1069, vr. 67b). 01 Rebiülâhir 1131/21 Şubat 1719'da ise "şart-ı tedris" ile şeyhliği ve mütevelliliği Seyyid Hamza'ya verilmiştir (VAD. No: 1069, vr. 68b).

göre Berat köyünde dört ve altı kıt'a zemin, Ermenek merkezinde iki adet su değirmeni, iki adet dükkân ve Mevlevihane'nin bulunduğu mahalle olan Değirmenlik Mahallesi'nde üç kıt'a bahçe Mevlevihane'nin vakıfları arasında yer almaktadır²⁰.

Sonuç olarak, Ermenek Mevlevihanesi, Karamanoğlu Halil Bey tarafından Değirmenlik Mahallesi'nde XIV. yüzyılın ilk yarısında yaptırılmıştır. Şu anda Taşbaşı olarak bilinen Değirmenlik Mahallesi'ndeki Tekke Mescidi'nin bitişiğinde idi. Günümüzde Mevlevihane'den herhangi bir şey mevcut değildir.

Ermenek Mevlevihanesi Osmanlı döneminde faal bir tasavvuf yapısı idi. Burada sürekli Mevlevi dervişleri kalıyorlardı. XVI-II. yüzyıl başlarında Mevlevihane'de bir de medrese ihdas edilmiş, bu nedenle Mevlevi şeyhleri müderrisler arasından seçilerek atanmıştır.

Mevlevihane'nin Ermenek'in şehir merkezinde ve köylerinde birçok vakfı bulunuyordu. Vakıf gelirlerinden çalışanlarına ücretleri, gelip geçen misafirlere de yemekleri veriliyordu. Orada kalan dervişlere taamiye için 30 akçe Alaiye Gümrüğü Mukataası malından yevmiye olarak veriliyordu. 1925'e kadar faal olan Ermenek Mevlevihanesi, diğer tekke ve zaviyeler gibi işlevini kaybetmiştir.

Fotoğraf: 1 Mevlevihane'nin bitişiğinde olan Tekke Mescidi.

²⁰ Gök, aynı tez, s. 142-143.

KAYNAKÇA

I. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

I.I. Hurufat Defterleri

No: 530, 535, 1062, 1064, 1068, 1069, 1072, 1140, 1141.

I.II. Şahsiyet Kaydı Defterleri

No: 149.

II. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

C. EV. No: 232/11594, No: 101/5035.

III. Diğer Kaynaklar

BARDAKÇI, Halit, Bütün Yönleriyle Ermenek, 1976.

DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Doğuş Matbaa, Ankara, 1970.

ESER, Mevlüt, Ermenek Kazası ve Köyleri Vakıf Eserleri, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya, 2012.

GÖK, Bilal, "Ermenek Kazası (1500-1600)", (İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi), Malatya, 2006.

KONYALI, İbrahim Hakkı, Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri, Baha Matbaa, İstanbul, 1967.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, "Konya'da Bir Mevlevî Manzumesi: Pîri Mehmed Paşa Zâviyesi ve Vakfiyesi", Türk Tasavvuf Araştırmaları, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya, 2005, s.117-146.

_____, "Osmanlı Döneminde Konya'nın Tasavvufî Hayatına Kısa Bir Bakış", Türk Tasavvuf Araştırmaları, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya, 2005, s. 355-366.

PROF. DR.
NEJAT GÖYÜNÇ
ARMAĞANI

309

TARİHÇİLİĞE
ADANMIŞ
BİR ÖMÜR

310

